

Turinys

Vietoj prologo. <i>Tas prabėgantis laikas</i>	9
Algirdas Butkevičius. <i>Algimantas Zurba: „Eidamas šypsojaisi“</i>	14

NEPAKARTOJAMOS „MOKSLEIVIO“ DIENOS

Rimantas Vanagas. <i>Narsaus ledlaužiuko kapitonas</i>	27
Elvyra Čiurinskaitė-Jucienė. <i>„Moksleivio“ dienų mozaika</i>	79
Angelė Valienė. <i>„Moksleivio“ laikai</i>	85
Danutė Kalinauskaitė. <i>Apie Algimantą Zurbą</i>	87
Balys Jauniškis. <i>Ak, kada tai buvo, tai būta...</i>	92
Gintarė Adomaitytė. <i>Apie Algimantą, mokėjusį drąsinti ir stiprinti</i>	96
Laura Sintija Černiauskaitė. <i>Ką atsimenu apie Algimantą Zurbą</i>	102

IŠ ARTI: SAVŪJŲ ŽVILGSNIU

Edita Lansbergienė. <i>Avietinių obuolių skonis iš dėdės Algimanto tėvų sodo</i>	113
Stasys Zurba. <i>Prisimenant brolių Algimantą</i>	129
Edmundas Zurba. <i>Keletas vaikystės epizodėlių</i>	144

Laima Skrebutėnaitė-Zurbienė. <i>Man jis buvo toks...</i>	148
Mantas Zurba. <i>Užrakintų jausmų galia</i>	156
Giedrė Pleskienė. <i>Senelio glėbyje</i>	196
Vaida Kuncevičienė. <i>Žinau, kur tu esi</i>	198

PABIROS IŠ ŽALIOS JAUNYSTĖS

Valerija Šeškienė. <i>Nenutrūkęs ryšys</i>	217
Janina Pilėnienė. <i>Jaunimo mėgtas</i>	220
Vytautas P. Venclovas. <i>Ten, miestely prie Apaščios</i>	221
Petras Venclovas. <i>Keli brūkštelėjimai Algimanto Zurbos portretui</i>	227
Jonas Laurinavičius. <i>Susitikom jaunystėje...</i>	232
Česlovas Kalenda. <i>Sudegęs kūrybos ugnyje</i>	240
Antanas Rybelis. <i>O gal taip nereikėjo?</i>	244

VAKAROP, BET SAULĖ DAR KAITRI

Stasys Lipskis. <i>Šypsena – gyvenimo vardiklis</i>	263
Vanda Kašauskienė. <i>Po obelį</i>	268
Raimondas Kašauskas. <i>Vakarop, bet saulė dar kaitri</i>	279
Valentinas Sventickas. <i>Mokėjo pasikalbėti</i>	291
Vytautas Račickas. <i>Daręs ką reikia su šypsena</i>	296
Arvydas Valionis. <i>Su biržiečiais „Krivulėje“</i>	304

LITERATŪROS METMENYS, GYVENIMO ATAUDAI

Petras Braženas. <i>Mažoji dialogija. Algimanto Zurbos atminimui</i>	317
Elena Bukelienė. <i>Nenutolęs nuo žemės</i>	351
Irutė Varzienė. <i>Apie Algimanto Zurbos romaną „Krisius“</i>	368
Irutė Varzienė. <i>Biržų krašto istorijos ženklai Algimanto Zurbos kūryboje</i>	373
<i>Asmeninę recenzentę išvadino panke. Interviu su</i>	
Irite Varziene	383
Kęstutis Urba. <i>Jaunujų skaitytojų autorius</i>	390
<i>Radęs savo skaitytoją. Lietuvos nacionalinės Martyno</i>	
Mažvydo bibliotekos TV studijos žurnalistės Vilijos	
Baublytės-Nutautienės pokalbis su Laima Zurbiene	440
Dainius Vaitiekūnas ir Viktorija Vaitkevičiūtė-Verbickienė.	
<i>Šeima kaip uostas, į kurį visada norėjo sugrįžti</i>	
(pokalbis su Laima Zurbiene)	446
Algimanto Zurbos knygos	465
Asmenvardžių rodyklė	467

Visi mes esam ir taisyklė, ir išimtis, ir prisiminimas.

„Moksleivio“ žurnalistė Elvyra Čiurinskaitė-Jucienė

Vietoj prologo

Tas prabėgantis laikas

Žmogaus gyvenimo turbūt neįmanoma aprėpti atsiminimais, kad ir kokie įvairūs, spalvingi tie pasakojimai būtų. Ir vis dėlto juos rašome, juos leidžiame. Dauguma jų mielai skaitomi. Nes žmogus smalsus, o negailestingas laikas trina iš atminties daugelį išgyventų akimirky, patirčių, dildo prabėgusių metų aštrumus, blukina ir ryškiausių asmenybių bruožus. Todėl ir kilo noras artėjantį Algimanto Zurbos (1942–2018), rašytojo, publicisto, žurnalo „Moksleivis“ ilgamečio vyriausiojo redaktoriaus, jubiliejų – 2022 m. bus minimos jo 80-osios gimimo metinės – pasitikti atsiminimų knyga.

Esu dėkinga visiems, parėmusiems sumanymą, ypač generoriškai prisidėjusiems savo darbais – pažėrusiems po žiupsnelį (kai kada ir po gerą saują) prisiminimų iš įvairių Algimanto gyvenimo laikotarpių. Iš tų bičiulių, draugų, kolegų, taip pat giminaičių, kaip sakau, savųjų, pasakojimų ir susidėliojo knyga. Ačiū visiems, nepagailėjusiems darbo ir laiko.

Ši knyga – savotiška ir prabėgusio laiko, ir konkrečiai Algimanto Zurbos gyvenimo mozaika. Gal ir neišsami, bet tikrai spalvinga. Juk jo karta išgyveno sudėtingą laikotarpį: nuo dramatiško pokario vaikystėj, nuo vėliau kiek atšilusio chruščiovinio sovietmečio jaunystėj, kai studijuota, svajota, mylėta, paskui jį pakeitusio stagnacinio brežnevizmo, kai vėl sustiprėjo ideologiniai suvaržymai, kai darbuotasi, kautasi dėl lietuvių kalbos statuso stiprinimo mokykloje, iki Sąjūdžio ir Nepriklausomybės euforijos, o kartu ir skausmingų permainų, vertusių perkainoti kai kurias vertybes ir priimti pasikeitusias realijas. Visa tai buvo. Daug išgyvento laikmečio žymių ir apmąstymų yra Algimanto Zurbos romanuose, publicistikoje. Bet visa tai neišvengiamai veikė jį, kaip ir kiekvieną, asmeniškai. Algimantas buvo tvirta ir šakota asmenybė: veiklus ir visuomeniškas nuo mažens, bet ne iš tų, kuriuos galima stumtelėti – visada turėjo tvirtą nuomonę ir tvirtą stuburą. O tokiems niekada nėra paprasta.

Algimantas Zurba labiausiai žinomas kaip rašytojas, kuriam išskirtinai rūpėjo kaimo žmogaus išgyvenimai, jų psichologija, ypač istorinių virsmų kryžkelėse, taip pat bręstančio jaunimo problemos – šeimoje, mokykloje, tarpusavio santykiai (būtent šias dvi temas kaip svarbiausias rašytojas įvardija ir savo autobiografijose, atsiminimų knygoje „Gal taip reikėjo“). Jo romanai įvertinti premijomis ir nominacijomis, o svarbiausia – mėgti skaitytojų. Ne viena jaunimui skirta knyga išrinkta kaip metų skaitomiausia, o romanas „Šimtadienis“ įtrauktas į lietuvių autorių visų laikų geriausių knygų jaunimui šimtuką. Kelis dešimtmečius rašytojas darbavosi žurnalistikos

baruose: periodinėje spaudoje yra paskelbęs nemažai poleminių straipsnių, dirbo „Švyturio“ žurnale, buvo ilgametis žurnalo „Moksleivis“ vyriausiasis redaktorius.

Tą „moksleiviškąjį“ laikotarpį mielai sutiko prisiminti ir priminti buvę kolegos. Žinomas rašytojas ir publicistas, daugelio knygų apie Anykščius ir anykštėnus autorius Rimantas Vanagas rašinyje „Narsaus ledlaužiuko kapitonas“ atkuria buvusią redakcijos gyvenimo atmosferą su iš „aukštybių“ svaidomais žaibais ir vyriausiojo redaktoriaus griausmais, su kasdienybės ir gražių šventimų akimirkomis. Ne vieną „Moksleivio“ metų epizodą šmaikščiai, o kartais lyriškai ir filosofiškaip papildė buvę bendradarbiai: puiki žurnalistė, gera bičiulė Elvyra Čiurinskaitė-Jucienė, atsakingasis žurnalo sekretorius Balys Jauniškis, iki šiol Baltarusijos lietuviškose mokyklose besidarbuojanti pedagogė Angelė Valienė, žinoma rašytoja, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatė Danutė Kalinauskaitė.

Džiaugiuosi, kad prie knygos savo pasakojimais mielai prisidėjo ir ne vienas kolega rašytojas. Ilgamečio bičiuliško bendravimo epizodus prisimena rašytojas Raimondas Kašauskas, jo žmona, istorikė prof. Vanda Kašauskienė, populiarias knygas vaikams ir jaunimui rašantis Vytautas Račickas, literatūros kritikai Valentinas Sventickas, Stasys Lipskis. Žalios jaunystės, kaip sakydavo Algimantas, metus prisimena ir jo buvusios mokytojos Valerija Šeškienė, Janina Pilėnienė, ir mokyklos draugai, tėviškėnai, buvęs „Šviesos“ leidyklos vadovas, dabar save vadinantis knygų sudarytoju, Vytautas Venclovas bei jo brolis, ne vieno romano autorius Petras Venclovas, būrelis

kurso draugų – filosofinės literatūros leidėjas ir redaktorius Antanas Rybelis, filosofas prof. Česlovas Kalenda, žurnalistas, rašytojas, aktyvus kraštotyriminkas, knygų apie savo kurso draugus autorius Jonas Laurinavičius. Kiekvieno jų pasakojimas prasmingai atgaivina primiršto laiko atkarpelę ir po dalelę papildoma buvusio draugo ar kolegos gyvenimo, charakterio dėlionę. Kiekvienas laiko tarpsnis kupinas savų niuansų, spalvų ir atspalvių, dėsningumų ir aplinkybių, nuotykių ir nuotaičių. Tarkime, Algimanto broliai ekonomikos m. dr. Stasys Zurba ir jaunylis Edmundas Zurba pateikia netikėčiausių detalių, prisimindami vaikystės išdaigas, draugišką gausios Zurbų šeimos namų atmosferą. Ne tik savo dėdę rašytoją, bet ir jo tėvų jaunystės vieną kitą epizodą vaizdingai ir šiltai atkuria Biržų „Sėlos“ muziejaus direktoriaus pavaduotoja Edita Lansbergienė, žaismingai paspėliodama, kurie būdo bruozai – pasakotojo talentas, šmaikštumas, derantis su lyrizmu, – Zurbų vyriausiajam teko iš tėčio Povilo, o kurie iš mamos Anelės Valbasaitės... Šiltai, o kartais skaudžiai tėtį prisimena dukra Vaida Kuncevičienė, mokanti vaikučius anglų kalbos, sūnus Mantas Zurba, vertėjas, Briuselyje bandantis versti jau ne vien Europos institucijų politikų kalbas, bet ir knygas, anūkė Giedrė. Ačiū. Kiekvienas jų prisidėjo ir padėjo, kad Algimanto Zurbos atminimui skirta knyga atsirastų, būtų.

Ypač norėčiau padėkoti daug darbo įdėjusiam ilgamečiam mūsų šeimos draugui literatūrologui prof. Petruui Bražėnui, biržietei lituanistei Irutei Varzienei, taip pat vaikų ir jaunimo literatūros tyrinėtoju ir žinovui doc. Kęstučiui Urbai, aptarusiems svarbiausius rašytojo darbus. Kodėl šalia išsamaus

P. Braženo straipsnio apie trilogiją „Savūnė“ dar talpinama šviesaus atminimo prof. Elenos Bukelienės recenzija, skelbta „Metuose“ (2002 m. Nr. 12)? Neatsitiktinai. Būtent profesorė po literatūros vakaro vyriškai rašytojų kompanijai mestelėjo priekaištą, kodėl lietuvių literatūroje nėra paprastos lietuviškos moters, patekusios į istorijos pervartų giras, paveikslo, atskleidžiančio jos vidinę dramą, moters, gebėjusios sudėtingiausiomis aplinkybėmis išlaikyti tvirtą dvasią ir amžiną tiesos siekį... Priekaištą kaip iššūkį priėmė Algimantas Zurbas. Taip po kelerių metų atsirado trilogija „Savūnė“. Todėl ir reikėjo profesorės žodžio šioje knygoje.

Dėkoju visiems, padėjusiems prisiminti stiprią ir daugiašakę Algimanto Zurbos asmenybę, dar kartą žvilgtelėti į praėjusį, į praeinantį laiką. Kas, jei ne laikas viską sustato į savo vietas: perkainoja vertybes, iš naujo sudėlioja asmeninio ir visuomenės gyvenimo akcentus. Todėl verta sugrįžti į praeitį, prisiminti ir priminti, kas ir kodėl buvo esmingiausia, svarbiausia anuomet gyvenusiems ir kūrusiems.

Laima Skrebutėnaitė-Zurbienė